

Зорана З. Опачић*

Универзитет у Београду

Учитељски факултет

Катедра за српски језик, књижевност и

методику наставе српског језика и књижевности

ВАЖНОСТ АКАДЕМСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ *КЊИЖЕВНОСТ ЗА ДЕЦУ И МЛАДЕ* У РАЗВОЈУ СРПСКЕ КУЛТУРЕ И КЊИЖЕВНОСТИ¹

У раду указујемо на важност академске дисциплине Књижевности за децу и младе у развијању, васпитању естетског укуса млађе школске популације, као и разумевању националне културе, спознавању националног идентитета, будући да се од свог заснивања у универзитетској настави половином прошлог века њен корпус доминантно везивао за националну књижевност, уз жанровске и књижевноисторијске пресеке са светском књижевношћу. У првом делу рада вршимо компаративну анализу заступљености ове академске дисциплине на катедрама србистике и наставничким факултетима у Србији и окружењу. Закључујемо да је у мањем проценту заступљена на студијама србистике (у неким силабусима изостаје), углавном је нема на компаратистици а у већем проценту заступљена је на наставничким факултетима, уз велика одступања. У другом делу рада указујемо на могуће приступе изучавању ове научне области и на вишеструке активности (научне, издавачке, преводилачке и др.) у развоју науке о књижевности за децу и промовисању српске књижевности и културе које је предузела Катедра за српски језик, књижевност и методику наставе српског језика и књижевности на Учитељском факултету у Београду.

Кључне речи: србистика, књижевност за децу и младе, корпус националне књижевности, пројекат *Поетишка српске књижевности за децу*.

* zorana.opacic@uf.bg.ac.rs

¹ Рад је настао у оквиру пројекта *Смена поетичких парадигми у српској књижевности 20. века: национални и европски контексти*, бр. 178016, који финансира МПНТР РС.

Због чега је важно универзитетско изучавање књижевности за децу и младе? На овим просторима као академска дисциплина започиње половином прошлог века, 50-их година на Катедри за југословенске књижевности Филолошког факултета у Београду, као први семинар такве врсте у овом делу Европе². Реч је о делу науке о књижевности која и даље није у довољној мери развијена и периодизована и која по својој природи чини вредан чинилац српске књижевности и науке о књижевности. Доминантни корпус који се изучава је превасходно национални, уз жанровске и књижевноисторијске пресеке са светском књижевношћу. Са друге стране, књижевноисторијски засновани студијски предмети националне књижевности доминантно се не баве делима из овог корпуса (или их узимају у разматрање бочно), па се ова област издвојила у засебно поље (по тематским, обликовним и рецепцијским критеријумима), усредсређено на феномен детињства – било да је реч о тематизовању овог животног периода у књижевним делима канонских писаца или о делима обликованим тако да буду кореспондентна рецепцијским могућностима читалаца. Изучавање ове области кључно је за поспешивање и усмеравање иницијалног сусрета младих читалаца с књижевношћу и националном културом, о чему се треба посебно брижљиво старати у епохи *кризе читања*³. Не треба заборавити да овај корпус преовлађује у

² Захваљујући труду Слободана Ж. Марковића (1928–2015) који је књижевност за децу држао од 1956. као семинар, а стални предмет уводи када је постао доцент 1964. Марковић је много учинио за развој ове академске области која се даље ширила по катедрама србистике и на тадашњим Педагошким академијама. Иначе, изучавање овог поља започиње почетком 20. века првим књигама и антологијама: прва књига посвећена овој области је књига Милана Шевића *Дечја књижевност српска* из 1911. а нешто касније, 1936. излази и *Антологија југословенске савремене дечје књижевности* Живојина Карића.

³ Истраживања указују на бројне узроке ослабљеног интереса за лепу књижевност у школској популацији: доминацију масовних медија која тражи мању концентрацију и духовно уживљавање, читање секундарних извора као пречица, мобилне телефоне, доминацију интернета, појаву нових медија и друго (Илић и др. 2007: 13–23; Матијевић, Георгиев 2014: 9). Из тога произилазе и озбиљне последице: „тешкоће извођења ваљане наставе књижевности и школске наставе уопште, осиромашење језичких, емотивних, емпатијских

основношколским плановима и програмима и да се, судећи по истраживањима, фикција највише чита управо у млађем школском узрасту, све до пред крај основне школе, када одбојност према лепој књижевности постаје израженија⁴. Стога је улога књижевности за децу и младе у васпитању и развијању естетског укуса – баш као и упознавање и разумевање националне културе, спознавање националног идентитета у раном узрасту – од великог значаја.

Упоредна анализа засиуљености наставној предметној Књижевности за децу и младе на сџудијама србистике. Из тог разлога извршили смо упоредну анализу података о структурама студијских програма на србистичким катедрама и заступљености ове академске дисциплине универзитета у Републици Србији и у окружењу.⁵ Најопштији закључци су следећи: студијски предмет у различитим варијантама везује се за основне, ређе за мастер студије националног језика и књижевности, као и за наставничке студије на учитељским / педагошким факултетима. Он заузима различит статус (обавезни / изборни) по обиму, тј. броју ЕСПБ и броју недељних часова, али и у односу на врсту студија. На пример, на компаратистичким студијама га по правилу нема (једино се на Филолошком факултету у Београду проучава и на компаратистици) и поред компаратистичког аспекта ове дисциплине. Затим, чешће се јавља као изборни предмет и има много мањи фонд часова у односу на превасходно наставнички орјентисане факултете. Заступљеност у курикуларном концепту, број часова, па и обим лектуре и литературе доводе до закључка да овај предмет не спада у доминантне, чак ни на наставничким факултетима, и поред чињенице да ће највећи проценат дипломираних студената у свом професионалном животу непосредно користити

и критичких капацитета ученика; тешкоће у раду библиотека, смањивање укупне књижевне публике, маргинализација националне традиције. Тиме се феномен кризе читања прелива из школских оквира на целокупно друштво и, проспективно гледано, прераста у културолошки, образовни и педагошки проблем који потпомаже доминацију материјалног над духовним” (Опачић 2020: 328).

⁴ „Нечитање дела прописаних наставним плановима и програмима појављују се управо у вишим разредима основне школе, јачају од петог ка осмом разреду и достижу свој врхунац у средњој школи” (Опачић 2020: 330).

⁵ Сви наведени подаци о силабусима предмета налазе се на званичним сајтовима установа и универзитета.

своја знања из ове области (од рада у предшколском образовању до краја основне школе).

Да погледамо конкретније податке. Ако кренемо од најближег окружења, у Републици Српској књижевност за децу је оптимално заступљена на студијским програмима србистике и на наставничким факултетима у Бања Луци, Бијељини и на Палама. Највећи фонд има на Педагошком факултету у Бијељини Универзитета у Источном Сарајеву, као обавезни једносеместрални предмет (*Књижевности за дјецу*) на студијском програму Разредне наставе са 7 ЕСПБ (3+3 часа) у четвртом семестру. И студијски програм Предшколско васпитање и образовање има обавезан предмет, са нешто мањим обимом (6 ЕСПБ, 2+2). Осим тога, изучава се и на Катедри за србистику Филозофског факултета Пале (*Дјечија књижевности*), као обавезан једносеместрални предмет (4 ЕСПБ, 2+1) у петом семестру. И на учитељском студију Филозофског факултета у Бања Луци обавезан предмет је на другој години: као *Књижевности за дјецу* (6 ЕСПБ, 2+2) и *Књижевности за њпредшколску дјецу* (4 ЕСПБ, 3+1) на студијском програму Предшколско васпитање.

На Универзитету Црне Горе овај студијски предмет не изучава се на Филолошком факултету, није непосредно везан за србистику или, пак, монтенегристику (на овој институцији постоје студијски програми српског и црногорског језика и књижевности), већ за образовање учитеља и предшколских васпитача, на Филозофском факултету у Никшићу. Именован као *Књижевности за дјецу и омладину*, једносеместрални обавезни предмет изучава се у четвртом семестру, али са већим бројем часова (5 ЕСПБ, 3+2) – а у програму су српски писци за децу заступљени отприлике трећински.

Ситуација са изучавањем Књижевности за децу у Републици Србији је следећа: предмет се изучава у оквиру готово свих студијских програма српске књижевности и језика (србистике), на универзитетским центрима у Београду, Новом Саду, Крагујевцу, Нишу, Новом Пазару и у оквиру студијских програма за образовање учитеља и васпитача на учитељским / педагошким факултетима (у Београду, Сомбору, Јагодини, Ужицу, Врању, Лепосавићу).

На студијама српске књижевности обавезан је једносеместрални предмет са лектиром која подразумева доминантни

национални канон и репрезентативни избор дела светске књижевности. Приметан је различит статус и обим који предмет заузима. На Филолошком факултету у Београду изучава се, како смо поменули, на два сродна студијска програма: Српској књижевности и језику и Српској књижевности и језику са компаратистиком на четвртој години студија (6 ЕСПБ, 2+1)⁶. Нешто лошија ситуација је на србистици Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу (4 ЕСПБ, 2+2) а знатно лошији статус ове дисциплине (минимални број часова и оптерећење студената) запажа се на Филозофском факултету у Нишу (3 ЕСПБ, 1+1) и на Филозофском факултету у Новом Саду (3 ЕСПБ, 1+1). Међутим, на србистици Филозофског факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици овај предмет уопште не постоји, чиме се будући наставници српског језика не оспособљавају за корпус текстова којима ће се бавити током своје наставничке каријере. На студијском програму Српске књижевности и језике (Департман за филолошке науке) Државног универзитета у Новом Пазару изучава се једносеместрална *Књижевности за децу и омладину* са великим бројем кредита и часова (5 ЕСПБ, 3+2), међутим, постоји напомена у опису студијског програма да се историја српске књижевности изучава „с посебним акцентом на бошњачку књижевност”⁷ (детаљнији увид у силабус није јавно доступан). На Департману за филозофске науке студијски програм Васпитач у предшколским установама такође садржи истоимени предмет на трећој години, на петом семестру, са 6 ЕСПБ (2+2 часа). У случају ове установе број кредита не корелира са бројем часова (мање кредита подразумева више часова и обрнуто).

Статус овог предмета наглашенији је на учитељским / педагошким факултетима, што је, донекле, и логично, с обзи-

⁶ Наставу су, осим професора Марковића, држали и проф. др Живан Живковић (1952–1996) и проф. др Христо Георгијевски (1943–2000), касније проф. др Радивоје Микић.

⁷ У опису студијског програма указује се на следеће: „Основу студијског програма чине историја српске књижевности; књижевноисторијска кретања јужнословенских књижевности с посебним акцентом на бошњачку књижевност...”. Такође, наводи се „*Odlukom Senata DUNP ovaj studijski program je proširen sa dovoljno elemenata Bosanskog jezika i književnosti čime se studenti, koji završe ovaj studijski program, osposobljavaju za izvođenje nastave Bosanskog jezika u osnovnim školama*” – <http://www.dunp.np.ac.rs/srpska-književnost-i-jezik/>

ром на нижи узраст којим ће се бавити будући наставници и васпитачи, али се и ту разликује по броју часова, оптерећењу и распрострањености у курикулуму универзитетских институција (у Београду, Сомбору, Ужицу, Јагодини, Врању и Лепосавићу). Реч је о обавезном предмету, ређе једносеместралном а чешће двосеместралном а додатни садржаји остварују се у оквиру изборних курсева. Као двосеместрални предмет јавља се у академским институцијама у Београду, Ужицу, Јагодини и Врању а као једносеместрални предмет у Сомбору, на програму за васпитаче у Врању и у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици (у Лепосавићу).

Разлика у статусу и важности за образовање будућих учитеља и васпитача на учитељским / педагошким факултетима у Србији је велика, што се најбоље види кад упоредимо званичне податке. Тај распон се креће од двосеместралног предмета (6 ЕСПБ, 2+1, 2+2) на Учитељском факултету у Београду (уз изборне предмете *Појам и одређење ауторске бајке*; *Млади јунак у савременом српском роману за децу – методички аспекти* (3, односно 4 ЕСПБ, 2+0 у оба случаја) и на мастер студијама (*Савремени ирисијуи књижевности за децу*, 5 ЕСПБ, 2+1) – до једносеместралног предмета на Педагошком факултету у Сомбору који има само 3 ЕСПБ и недељни фонд часова 2+1. На поменутом факултету у Сомбору и други предмет из књижевности, *Увод у теорију књижевности*, има идентичан статус а забрињавајуће је то што се по рангу не разликује од наставе енглеског језика (3 ЕСПБ, 2+1), при чему изборни предмети носе двоструко већи број ЕСПБ. То значи да су настава књижевности и књижевности за децу скрајнуте на забрињавајући начин. Двоструко већи број часова и студентског оптерећења пренесен је на једносеместралне изборне предмете који имају 6 ЕСПБ (2+2). Иако је тиме омогућено да се неке области обраде са већом пажњом, нпр. *Увод у позоришну уметност* за учитеље и *Поетика књижевности за децу* за васпитаче, оне су изборне, па обухватају само одређени проценат студената а не целокупни пленум. Помало је невероватна чињеница да и изборни предмети на енглеском језику из ове области имају двоструко већи обим од базичног предмета: *Увод у децу књижевности на енглеском језику* и *Англоамеричка књижевност за децу* (6 ЕСПБ, 2+2).

Исти статус као на Универзитету у Београду ова дисциплина има и на Педагошком факултету у Врању Универзитета у Нишу (за учитеље носи 6 ЕСПБ, 2+2), уз изборне *Драматизација књижевности за децу* (3 ЕСПБ, 2+0) и *Лектира у разредној настави* а за васпитаче је једносеместрални предмет на другој години (6 ЕСПБ, 4+2); као и на Факултету педагошких наука у Јагодини Универзитета у Крагујевцу, као обавезни двосеместрални предмет за учитеље и васпитаче на другој години са нешто мањим бројем часова (5 ЕСПБ, 2+1, 2+1). На Учитељском факултету са привременим седиштем у Лепосавићу будући учитељи на трећој години изучавају једносеместрални предмет са повећаним бројем часова (5 ЕСПБ, 4+2) као и васпитачи, само на првој години. На Педагошком факултету у Ужицу Универзитета у Крагујевцу за учитеље је обавезни двосеместрални предмет на трећој години студија (4 ЕСПБ, 2+1, 2+1) а за васпитаче на другој години (5 ЕСПБ, 2+1, 2+1).

Наведени подаци указују да као студијски предмет, *Књижевности за децу (и младе)* која је и поникла из академског изучавања српске књижевности и уз њу се понајвише везује својим садржајем, на матичним студијама има нижи значај (мањи фонд часова и један наставни семестар – или уопште не постоји у студијском програму) у односу на друге предмете и на наставничке факултете.

*

Осим наставе на основним и мастер студијама на Учитељском факултету у Београду, Катедра за српски језик, књижевност и методiku наставе српског језика и књижевности предузела је током година вишеструке активности (научне, издавачке, преводилачке и др.) у промовисању српске књижевности и културе којима је утицала на даљи развој ове наставно-научне области. Поменућемо неке од њих које сматрамо важним, али и невоље са каквима смо се суочавали:

1. Заједнички пројекат Учитељског факултета и Мајкрософтовог Центра за развој софтвера у Београду (у оквиру програма „Партнер у учењу“) дигитализације важних дела српске књижевности резултовао је 20. маја 2009. поставља-

њем дигиталне библиотеке *Антиологија српске књижевности* (<http://www.antologijasrpskeknjizevnosti.rs/>). База текстова садржи преко сто тридесет дела народне, средњовековне и нове књижевности. Циљ овог пројекта је, како се каже на порталу дигиталне антологије, „у функцији промоције књижевних и културних добара у међународним оквирима, као и подизања књижевне, опште и дигиталне писмености грађана Републике Србије. Јер, књижевност је, по много чему, средишњи део српске културе: она, у складу са својом природом, чува језичко, културно и цивилизацијско памћење нашег народа.” У овој бази доступна су и дела из корпуса књижевности за децу и младе из свих епоха, од басни Доситеја Обрадовића, за ту прилику сачињене *Антиологије њредзмајевске њоезије за децу*, преко поезије Јована Јовановића Змаја, Војислава Илића, прозе Милете Јакшића, Бранислава Нушића, аутобиографских дела Николе Тесле и Михајла Пупина до савремених аутора: Бранка Ћопића, Милована Данојлића, Моме Капора, Љубивоја Ршумовића, Гроздане Олујић и др. Тиме значајан корпус српске књижевности постаје доступан најширој читалачкој публици.

2. Заснивање факултетског пројекта *Поеџика српске књижевности за децу* резултовало је низом научних скупова посвећених књижевним опусима значајних српских писаца за децу и младе: Научни скуп *Душан Радовић и развој модерне српске књижевности* одржан је 29. новембра 2006; Научни скуп *Књижевно дело Гроздане Олујић* одржан је 21. маја 2009; Дело Моме Капора у контексту српске (омладинске) књижевности 19. маја 2011. у Београду и 24. маја у Риму, уз помоћ Фонда Момо Капор а Научни скуп *Књижевно дело Григора Витеза* 16. децембра 2011. Из тога су произашли вредни научни зборници: *Душан Радовић и развој модерне српске књижевности* (Јовановић и др. 2008); *Бунџовници и сањари – књижевно дело Гроздане Олујић за децу и младе* (Јовановић и др. 2010); *Пријоведач урбане меланхолије – књижевно дело Моме Кајора* (Јовановић и др. 2012) и *Поезија као завичај: њоеџика Гријора Виџеза* (Јовановић и др. 2015) у којима се истражују тематска чворишта и жанровске особености у њиховим делима (нпр. поетика, поезија, краћа проза, афоризми и драмски текстови Душана Радовића; бајке и романи Гроздане Олујић и тако

редом). Посебан квалитет ових зборника је чињеница да су сви поменути аутори стварали за одрасле и за млађи читалачки узраст, па су међусобним везама и пресецима између два вида стварања, тзв. двострукој адресованости њихових опуса истраживачи посветили пуну пажњу. Зато се може рећи да је овим зборницима у великој мери омогућен целовит научни и интерпретаторски увид у њихове књижевне опусе, драгоцен за изучавање ове научне области.

Важно је напоменути како сви поменути зборници представљају прве – а често и једине – зборнике који су о књижевним опусима ових писаца за децу и младе објављени у Србији, чиме се доприноси установљењу њиховог књижевно-историјског места и значаја у развоју српске књижевности. О стварању Душана Радовића издат је нешто касније и зборник *Поштованом Душку Радовићу* (приредио га је Михајло Пантић а издала Библиотека града Београда 2014), о Моми Капору сачињена су још два зборника 2013. године, оба у Републици Српској (издата у Билећи и Бања Луци⁸), а о Григору Витезу и Гроздани Олујић других зборника у српској науци о књижевности нема.

Случај Григора Витеза. То је посебно важно када је реч о ауторима чији статус унутар српске књижевности није у довољној мери утврђен. Пример за то имамо у стваралаштву Григора Витеза, будући да је реч о писцу двојне припадности – Србину који је рођен у Славонији и стварао у Хрватској. Пошто је учествовао у НОБ-у, ретко се есплицитно изјашњавао о својој националној припадности, осим у књизи Ахмета Хромацића *Југословенски дјечји писци о себи* (Витез, у Хромацић 1969), у којој сведочи о важној књизи свог детињства, Змајевој поезији штампаној ћирилицом („Осећао сам велико поштовање према тој књизи, која је била сакривена и која се могла слободно имати и читати тек кад је једне царевине сасвим нестало” – Исто: 29).⁹ Да скренемо пажњу и на следеће: прва књига песа-

⁸ Асановић, Н. (прир.), *Српска проза данас: књижевно дјело Моме Кајора, Ђоровићеви сусрећни прозних писаца* (2013, Билећа); *Научни скуп историчара у Гацку*, (20–23. 9. 2012), Билећа; Гацко: СКД *Просвјета*, 2013. и Ного, Р. П. (ур.); Хамовић, Д. (прир.), *Споменица академику Моме Кајору*, Бања Лука: АНУРС, 2013.

⁹ О националном идентитету и стваралачкој биографији Григора Витеза више у: Јанићијевић 2015.

ма за децу коју је Витез (после књиге загонетки *Веселе замке* из 1955) објавио, *Прејелица* (1956), штампана је ћирилицом у издању Српског културног друштва Просвјете, па затим исте године и на латиници. Међутим, у вези са библиотечком каталогизацијом ове збирке постоји шокантна околност: језик исте, ћириличне збирке у каталогу Народне библиотеке Србије одређен је као „хрватски” а у каталогу Библиотеке Матице српске одређен је као „српски”!¹⁰ Дакле, две најважније библиотечке установе у земљи имају различит однос према припадности српском језику и српској књижевности. Одатле произилази и следећи случај.

На стогодишњицу његовог рођења бројне хрватске културне и образовне институције културе организовале су научни скуп¹¹ и штампале зборник 2013. године¹², чиме су потврдиле његову канонизацију унутар хрватске књижевности. Ни на који начин не умањујући ту чињеницу, јавила се потреба да се његово књижевно дело прецизније ситуира и унутар канона српске књижевности за децу, којој такође припада. Стога је први део зборника посвећен истраживању контекста књижевности Срба у Хрватској, завичајних славонских слика у његовом стварању, као и рефлекса српске усмене традиције у Славонији и Крајини (чему су посвећени радови Душана Иванића, Славице Гароње Радованац и Светлана Шеатовић – в. Јовановић и др. 2015) а остала поглавља у зборнику питањима припадности канону српске поезије за децу. Међутим, проблем је наступио на неочекиваном месту – у Народној библиотеци Србије, приликом библиотечке каталогизације зборника, када је установљено да ће радови, по претходно утврђеним међубиблиотечким споразумима, носити УДК ознаку хрватске књижевности (821.163.42.09-93-1; подв. З. О.) (монографија се, додуше, одређује као припадајућа

¹⁰ Опис збирке *Прејелица* из 1956. и одредница хрватски језик у каталогу Народне библиотеке Србије налази се на овом линку: <https://plus.sr.cobiss.net/opac7/bib/nbs/101736199> а опис исте збирке и одредница српски језик налази се у каталогу Библиотеке Матице српске на овом линку: <https://plus.sr.cobiss.net/opac7/bib/bmsns/101736199>

¹¹ Научни скуп одржан је 24–25. новембра 2011. у организацији Филозофског факултета у Загребу, Учитељског факултета у Загребу, Књижнице града Загреба, Хрватске секције ИВВУ-а и др.

¹² Protrka Štimec, M., Zalar, D., Zima, D. (ur.), *Veliki vidar: stoljeće Grigora Viteza*, zbornik radova, Zagreb: Učiteljski fakultet, 2013.

„српскохрватској поезији за децу”). Стицајем непријатних околности и упркос вољи уредника и аутора зборника, истраживачки напори да се Витез сагледа и ситуира и унутар српске књижевности заправо су потпомогли развоју хрватске науке о књижевности за децу.

3. Катедра за српски језик, књижевност и методику наставе српског језика и књижевности Учитељског факултета иницирала је дијалог о новој реформи образовања, будућности и природи хуманистике и, конкретно, наставе српског језика, књижевности и културе на Међународном научном скупу *Програмске (ре)форме у образовању и васпитању*, одржаном маја 2019. на Учитељском факултету. Зборник који је произашао као резултат скупа из 2020. о смислу, сврси и мисији образовних процеса у данашњем свету и времену, показује како се о образовању може мислити критички и у којој мери ово подручје може бити простор истинског хуманистичког (само) преиспитивања.

4. Студије из науке о књижевности за децу ретко се преводе, пошто нису у фокусу основних истраживачких тема. Због тога је Учитељски факултет обезбедио издавачка права, превео и приредио монографију посвећену методологији проучавања књижевности за децу Питера Ханта (*Тумачење књижевности за децу* – Хант 2013). („Нема сумње да је једна оваква књига апсолутно добродошла, с обзиром на то да је књижевност за дјецу углавном маргинализована у оквирима науке о књижевности” – Марић 2015: 177). Сачињена из низа научних студија¹³ којима се мултидисциплинарно осветљавају различите научне методе и приступи у изучавању књижевности за децу она репрезентује сложени, вибрантни однос између књижевног стваралаштва за децу и друштва које га идеолошки обликује (Панић Мараш 2014: 83) и представља драгоцену полазну литературу у научном приступу овој области.

¹³ „Иако је у поднаслову наведено да се ради о кључним есејима, у већини случајева ради се заправо о озбиљним научним студијама, у којима се аутори служе стручном терминологијом, а која читаоцима, нарочито почетницима у области науке о књижевности, не мора нужно бити позната” (Марић 2015: 181).

Концепција настава на Училијском факултету у Београду. Као обавезни двосеместрални предмет на трећој години студија (од оснивања факултета)¹⁴, *Књижевности за децу и младе / Књижевности за децу*¹⁵ уз изборне предмете на трећој и четвртој години и мастер студијама (6 ЕСПБ на трећој години, по 3 ЕСПБ на за изборне предмете на основним студијама и 5 ЕСПБ, 3+3 на мастеру). Основни, обавезни курс је конципиран као генолошко-историјска поетика: поетичко и књижевноисторијско кретање кроз жанрове усмене и уметничке, националне и светске књижевности. После утврђивања поетичких особености и периодизације, указује се на припадност корпусу српске књижевности и рецепцијске специфичности; затим се врши испитивање поетичког развоја у оквиру појединачних жанрова и на примерима прописане лектире из националне и светске књижевности: поезија (кроз три развојне етапе), лирско-епске врсте (у народној и уметничкој књижевности), народна књижевност, проза (басна, бајка, прича) а трећу област чини изучавање врста романа, драмске књижевности, нефикционалних жанрова (путописи, дневничка проза, мемоари, аутобиографије и популарна наука), савремене књижевности и проучавања књижевности за децу у историјском развоју – све то на одабраној лектури и литератури. Осим књижевних текстова разматрају се и други медији, као што су стрип, сликовница, филм. Историјска поетика жанрова подразумева широку вертикалу, па прописана лектира обухвата распон од почетака књижевности за децу (нпр. српска поезија у 18. и 19. веку) до савремене књижевности (дела српске и светске књижевности из 21. века)¹⁶. Специфични књижевни жанрови (ауторска бајка и фантастика, савремени роман за децу и младе) додатно се истражују на изборним предметима. На мастер студијама посебна пажња се посвећује

¹⁴ Први професор овог предмета до 1998. био је Драгутин Огњановић (1933–1999).

¹⁵ Студијски програм за образовање учитеља има предмет *Књижевности за децу и младе* а студијски програм за образовање васпитача изучава предмет *Књижевност за децу*.

¹⁶ Савременој, пострадовићевској књижевности придаје се велика пажња: она чини део наставног програма и лектире, па су многи значајни писци током година били гости посебних трибина и предавања: Светлана Велмар Јанковић, Милован Данојлић, Љубивоје Ршумовић, Гроздана Олујић, Владимир Андрић, Игор Коларов, Дејан Алексић, Бранко Стевановић, Урош Петровић и други.

савременим научно-методолошким приступима, при чему се студенти који одаберу овај курс осамостаљују да тумаче књижевна дела применом одабраних научних метода.

Силабус предмета који се изучава свакако је обухватнији у односу на школске програме, па је њиме обухваћен значајан проценат аутора који се налазе у школској лектури у оба основношколска циклуса. Стога он омогућава студентима добар увид у историјски ток развоја ове области, кроз корелације између народне и уметничке књижевности. Због тога се може рећи да академска настава припрема студенте за разноврсне модерне приступе у тумачењу текстова у њиховој професионалној будућности, у којој ће бити у прилици да своје ученике уводе у српску књижевност и културу.

У раду смо показали у којој мери је дисперзивно поље српске књижевности за децу и младе значајно у развијању естетског укуса младих читалаца и њиховом разумевању националне културе. Реч је о делу науке о књижевности која и даље није у довољној мери развијена и периодизована, у којој се, како смо показали на примеру, и даље разрешавају питања припадности аутора српској књижевности и култури. Подсећамо да је феномен кризе читања посебно изражен у завршном основношколском узрасту, па се шанса за његово превазилажење налази управо у подручју књижевности за децу и младе, за шта су неопходни претходно оспособљени наставници. Упоредном анализом података о заступљености академске дисциплине на универзитетима у Србији и на катедрама србистике у окружењу показали смо да је њен статус неуједначен. Сматрамо да треба радити на његовом побољшању и трудити се да се изврши макар приближно уједначавање обима и броја часова на различитим универзитетима у Србији и у окружењу.

ЛИТЕРАТУРА

Антологија: *Антологија српске књижевности*, Београд: Учитељски факултет / Мајкрософт, 2009. <http://www.antologijasrpskeknjizevnosti.rs/>

Ивић и др. 2007: П. Ивић, О. Гајић, М. Маљковић, *Криза читања, комплексан педагошки, културолошки и општедруштвени проблем*, Нови Сад: Градска библиотека Нови Сад.

- Јанићијевић 2015:** В. Јанићијевић, „Песник славонског детињства: живот и дело Григора Витеза”, у: Јовановић и др. 2015: А. Јовановић, П. Пијановић, З. Опачић (ур.), *Поезија као завичај: Поетика Григора Витеза*, Поетика српске књижевности за децу и младе – Књига 4, Београд: Учитељски факултет, 225–234.
- Јерков, Сувајџић 2018:** А. Јерков, Б. Сувајџић (ур.), *Слободан Ж. Марковић – човек институција*, међународни научни зборник радова, Београд: Филолошки факултет.
- Јовановић и др. 2008:** А. Јовановић, Д. Хамовић (ур.), *Душан Радовић и развој модерне српске књижевности*, Поетика српске књижевности за децу и младе – Књига 1, Београд: Учитељски факултет.
- Јовановић и др. 2010:** А. Јовановић, П. Пијановић, З. Опачић (ур.), *Бунтовници и сањари – Књижевно дело Гроздана Олујић за децу и младе*, Поетика српске књижевности за децу и младе – Књига 2, Београд: Учитељски факултет.
- Јовановић и др. 2012:** А. Јовановић, П. Пијановић, З. Опачић (ур.), *Приповедач урбане меланхолије – Књижевно дело Моме Кајора*, Поетика српске књижевности за децу и младе – Књига 3, Београд: Учитељски факултет.
- Јовановић и др. 2015:** А. Јовановић, П. Пијановић, З. Опачић (ур.), *Поезија као завичај: Поетика Григора Витеза*, Поетика српске књижевности за децу и младе – Књига 4, Београд: Учитељски факултет.
- Марић 2015:** А. Марић, „Водич кроз савремене приступе књижевности за дјецу”, *Прилози настави српској језика и књижевности*, III/–2, 2015, 177–182.
- Матијевић, Георгијев 2014:** М. Матијевић, Е. Георгијев, *Култура читања, Право читања и обавеза библиотекара*, Лазаревац: Библиотека „Димитрије Туцовић”.
- Опачић 2020:** З. Опачић, „Савремена књижевност у наставним плановима и програмима”, у: З. Опачић, Г. Зељић (ур.), *Програмске (ре)форме у образовању и васпитању*, *Зборник радова са Међународној научној скупи*, Београд: Учитељски факултет, 329–340.
- Панић Мараш 2014:** Ј. Панић Мараш, „Светионик у тумачењу књижевности за децу”, *Дешњство*, год. XL, 3 јесен 2014, 80–87.
- Хант 2013:** П. Хант (ур.), *Тумачење књижевности за децу*, З. Опачић (прир.), Н. Јанковић (прев.), Београд: Учитељски факултет.
- Хромацић 1969:** А. Хромацић, *Јуџословенски дјечји писци о себи*, Београд: Младо поколење.

THE IMPORTANCE OF THE ACADEMIC
DISCIPLINE CHILDREN'S LITERATURE
IN THE DEVELOPMENT OF SERBIAN
LITERATURE AND CULTURE

Summary

In this paper, we point out the importance of the children's and young adult's literature as an academic discipline in educating the aesthetic taste of the school population, as well as understanding national culture, national identity, since its founding in university teaching in the middle of the last century. In the first part of the paper, we perform a comparative analysis of university curriculums of Serbian studies and teacher training faculties in Serbia and the surrounding area. We conclude that a smaller percentage of this discipline is represented in the curriculum of Serbian studies (in some syllabi it is absent), it is mostly absent in comparative studies and a larger percentage is represented in teacher training faculties, with large deviations. In the second part of the paper we point out the possible approaches to the study of this scientific field and the multiple activities (scientific, publishing, translation, etc.) in promoting Serbian literature and culture undertaken by the Department of Serbian Language, Literature and Methodics of teaching language and literature, Teacher Education Faculty in Belgrade.

Key words: Serbian studies, children's literature, corpus of national literature, project *Poetics of Serbian children's literature*.

Zorana Opačić